

ADALIZADE MEZAR TAŞLARININ SEMBOLLER VE ANLAMLARI

Osmanlı mezar taşlarındaki şekiller, semboller ve kabartmalar eski Türk **Balbal**, **Kurgan** ve **Bengütaşlar** kültürünün bir yansımasıdır ve Türklerin tarih sahnesine çıkışından beri kullanılmaktadır. Dünyanın her bölgesindeki Türk topluluklarında da bu gelenek hala tüm ihtişamı ile devam etmektedir. İslam'da mezar taşı dikme âdeti olmamasına karşın, Türkler bu köklü defin kültürlerini devam ettirmişler ve bu kültür Osmanlı döneminde önemli bir sanat dalı olmuş ve çok sayıda meslek erbabının ekmek yediği bir sanayi haline gelmiştir. Osmanlı hanedan üyelerinin ve devlet memurlarının mezar taşları saray tarafından yaptırılmış ve çok sıkı kurallara bağlanarak sanat yönü ve estetik standartları korunmuştur.

Genellikle kadın mezar taşları semboller, şekiller ve kabartmalarla donatılmıştır. Ancak 19.yy dan itibaren erkek taşlarında da kullanılmıştır. Osmanlı hiçbir şeyi mezar taşına süs olsun diye nakşetmemiştir. Her şeyin bir sebebi ve anlamı vardır. Her biri usta bir hakkakın ve nakkaşın elinden çıkan bu zarif estetik bezemeler kadına verilen önemi yansıttığı gibi aynı zamanda Türk düşüncesinin binlerce yıllık uygulamalarından imbikle süzülen inci taneleridir. Kendine has anlamı olan, binlerce sözcük içeren ifadeleri bir tek sembolle anlatan ve ziyaretçilerin hayranlıkla seyrettiği bu bezemeler bugün kadim medeniyetimizden bize intikal eden eşsiz emanetlerdir. Çok zengin bir halk kültürü olan büyük Türk milleti, Osmanlı eliyle bu sembolleri ölümsüzleştirmek için mezar taşlarına kazıyarak çağlar ötesinden bugünkü nesillere mesaj göndermekte ve ne kadar büyük bir medeniyetin mirasçıları olduğumuzu adeta gözler önüne sermektedir.

Osmanlı mezar taşlarındaki her sembol, şekil veya obje bir mesajı belirtir. Mezar taşlarında sık kullanılan bitki, meyve ve vb. objelerin Türk halk kültüründeki anlamları taşlara nakşedilmiştir. Örneğin **lale** çiçeğinde Allah'ın birliğini, azametini ve Allah sevgisini, **Gül**'de Hz. Peygamber sevgisinin boyutlarını, **Servi ağacında** yüce yaradana boyun eğmeyi ve tevekkül içinde kadere rızayı, **hançer motifi** ile mevtanın çok kısa bir ömür sürdüğünü veya salgın bir hastalıktan öldüğünü, **Hurma meyvesi** ile ahirette cennette olmayı, **üzüm salkımı** ile bereketi ve bolluğu ve **Hayat ağacı** ile dünyadan göğe yükselmeyi ve yaşarken asil bir soya mensup olduğunu anlarsınız. Bilhassa 1730 Lale devrinden itibaren klasik sanatlarımızda başlayan bozulma ve batı etkisi mezar taşlarına da yansımıştır. Geleneksel bezemelerle birlikte bazı meslek remizleri taşlara nakşedilmiş ve hatta heykel boyutlarında anıtsal eserler yapılmıştır. **Çapa** ile mevtanın denizci, **Ay-yıldız** ile vatanını çok sevdiğini, **Kılıç** kabartması ile subay, **Top arabası** ile topçu, **Barutluk** ile Harbaci, **Osmanlı arması** ile yüksek rütbeli devlet memuru olduğunu hemen anlarsınız. Bu semboller, Yeniçeri ordusu bölük remizlerinin 19.ve 20. yy.da şekil değiştirip mezar taşlarına yansıtılmasıdır. Ayrıca binlerce senelik bazı motifler mezar taşlarında kullanılmıştır. **Çark-ı felek** çileli bir ömrü, **Mühr-ü Süleyman** ile Allah'ı en güzel ismi ile anmayı, **Duvak motifi** ve **Ters lale** ile evlenmeden ölen genç kızı, **Cami kabartması** ile dindarlığı ve **Kandil** ile kabirde nur içinde yatmayı anlar ve derin tefekküre dalarsınız.

OSMANLI MEZAR TAŞLARI SEMBOLLERİ

HALK DİLİNDE ÇARK-I FELEK

Halk tasavvurunda bazen dünya, fâtilih, kader, zaman, gökyüzü, Allah/İlah olarak düşünülmüş ve kişilerin kaderini belirlemek için çarkı döndüren bir İhtiyar olarak tahayyül edilmiştir.

TAŞLARDA ÇARK-I FELEK

İnsanoğlunun acı gerçeği olan "ölümlü sonun" sebebi felek görülmüş, bazen bu son ayrılığa engel olduğu için istenmemiş, bazen de Allah'ın bir lütfu olarak iyiliklere neden olduğu için sevinçle karşılanmıştır.

© Mahmut Ökçesiz

OSMANLI MEZAR TAŞLARI SEMBOLLERİ

HALK DİLİNDE GELİN DUVAĞI

Duvak, gelin olan genç kızın bekâretini, iftini, lüzelliğini, güzelliğini çifflerin kan-koca olmasını ifade eder. Düğün ertesi yapılan "duvak töreni" ise gelinin bakire olmasının kullanması ve çevreye ilan edilmesidir.

TAŞLARDA GELİN DUVAĞI

Mezar taşlarında görülen duvak ise laze gelin iken dünyaya veda eden, evliliğini doğuya yaşayamadan bu dünyadan göçen genç kızı temsil eder. Genellikle çok genç yaşta ölen gelinler için ayak ucu taşı duvak şeklinde yapılır.

© Mahmut Ökçesiz

OSMANLI MEZAR TAŞLARI SEMBOLLERİ

HALK DİLİNDE LALE

Lale, İslam inancında teklifi, birliği temsil eden 33 harf ile eşdeğeriştir ve bu yolla Allah'ın bir olduğu vurgulanır. Arapça da lale ve Allah harflerinin sayı değerleri aynıdır. Lale terziden okunursa, Hilal demektir ve tasavvufa sevgili anlamındadır.

TAŞLARDA LALE

Mezar taşlarında lale molifi Allah'a ilcaı, onun birliğine ve gücüne saygı anlamında kullanılmıştır. Lale, Allah'ın remzi olarak algılanır ve Osmanlı mezar taşlarında vahdaniyeti yani birliği temsil eder.

© Mahmut Ökçesiz

OSMANLI MEZAR TAŞLARI SEMBOLLERİ

HALK DİLİNDE LALE

Lale, İslam inancında teklifi, birliği temsil eden 33 harf ile eşdeğeriştir ve bu yolla Allah'ın bir olduğu vurgulanır. Arapça da lale ve Allah harflerinin sayı değerleri aynıdır. Lale terziden okunursa, Hilal demektir ve tasavvufa sevgili anlamındadır.

TAŞLARDA LALE

Mezar taşlarında lale molifi Allah'a ilcaı, onun birliğine ve gücüne saygı anlamında kullanılmıştır. Lale, Allah'ın remzi olarak algılanır ve Osmanlı mezar taşlarında vahdaniyeti yani birliği temsil eder.

© Mahmut Ökçesiz

OSMANLI MEZAR TAŞLARI SEMBOLLERİ

HALK DİLİNDE ÜZÜM

Milâletide tanrıların içkisi olan sarabın cümle şüphesinden dolayı bereket ve bolluk anlamındadır. Türk halk inancında ise evlenme, evlat sahibi olma, doğum ve boy yapma, güzelliğe, kan, bereket, aşk ve sağlık anlamında çok sık kullanılmıştır.

TAŞLARDA ÜZÜM

Osmanlı mezar taşlarında ise cennet meyvesidir. Üzüm tanelerinde Kuran ayetleri yazılı olduğuna inanılır ve bu yüzden mezar taşlarında mevlanın Kuran-ı Kerime hümaftkar biri olduğu, onu hıfz ettiği ve hayahı boyunca Kuran hükümlerine uyduğu belirtilir.

© Mahmut Ökçesiz

Kuşadası Adalızade Mezarlığında bulunan kadın mezar taşlarında çok sayıda sembol ve şekillere rastladık. **Servi ağacı, duvak, lale, çark-ı felek, şua** (güneş motifi), **gül, meyveler, nar** ve **üzüm** en çok bulunan sembollerdir..

MAHMUT ÖKÇESİZ

Kuşadası Kültürel ve Tarihi Mirası
Koruma Derneği Başkanı